

II. aastakäik

Nr. 11

November 1925

Eesti Lauljate Liidu

Muusikaleht

Jlmub kord kuus

Tallinn

EESTI LAULJATE LIIDU

MUUSIKALEHT

Ilmub kord kuus. — Vastutav ja tegev toimetaja: Anton Kasemets. — Väljaandja: Eesti Lauljate Liit. Toimetuse ja talituse aadress: Tallinn, Müürivahe tän. 16, Telefon nr. 5-63 — Ajakiri „Muusikaleht“

Tellimishind: ühes saatekuludega aastas 500 m., poolaastas 250 m. Üksik number ühes noodilisaga 50 m.

Sisu: Artur Kapp heliloojana (pildiga). — P. Ramul. Jooned Eesti muusika ajaloo (järg). — A. Kasemets. Estoonia esimesed elnaastad (pittidega). Muusikalisest mälest (lõpp). — Prof. P. Ramul. Metoodilisi märkusi lauluõpetamise alalt algkoolis (järg). — E. Mesiäinen. Kontsertide ülevaade (pildiga). — Prof. P. Ramul. Kroonika. Pildid: Artur Kapp, Esimene „Estoonia“ koorijuhataja Treu 1865. a., „Estoonia“ meeskoori võidutunnistus 1869. a. Tartu laulupeol, Johann Bergman, Prof. R. Kajanus.

Artur Kapp heliloojana.

(25-aastase juubeli puhul.)

P. Ramul.

Hoolimata meie lühikesest muusikaajaloolisest arenemiskäigust, on ometi juba esitatud meie muusikaliteratuuris teosed, kõiges kolmes muusikalise loomingu stiilis. See on lüüriline, jutustav ehk eepiline ning dramaatiline muusika.

Lüüriline muusika leidis meil väljendusvormi peaaesjalikult koorilauludes ning soolauludes. Meie esimesed koorilaulu edustajad, meie esimesed akadeemilise haridusega muusikud ja nendele järgnevad nooremad heliloojad — nad on kõik peaaesjalikult lüürilised.

Eepiline muusika on meil väljendatud kõige rohkem Tobiase loomingu.

Stiilset dramaatilist muusikat pole meil seni peaaegu olnudki. Tuli ette vaid üksikuid juhuslikke dramaatilisi momente mitmesuguseil autoreil. Esimene suurem dramaatiline muusikaedustaja ning ühtlasi selle stiili põhjapanija meie muusikas on Artur Kapp. Tema järele tulevad siis juba nooremad selle suuna heliloojad. Kapp'i loomingu, alates väiksemate romanssidega ning lõpetades tema sümfooniaga, domineerib dramaatiline element.

Kapp'i helitöödest selgub, et ta võrdlemisi vähem tähelepanu pöörab koorilaulule ning soolaulule. Need ta kirjutab ainult, nõnda öelda, muu seas. Organistina kirjutab Kapp muidugi ka orelile. Hoopis suurema huviga

töötab ta juba kammermuusika alal. Kuid kõige suurema huviga ja innuga töötab Kapp sümfoonilise muusika alal. Kogu tema loomingu etendavad peaosajad just nimelt süm-

Artur Kapp.

Pühitses 10. novembril s. a. oma 25 aastase tegevuse juubelit. Ülesvõtte tehtud 1905. aastal.

foonilised teosed. Kapp on kõigepealt sümfonist. Ja tõepoolest — sel alal ta oli meil ja on jäänud kõige suuremaks edustajaks.

Peaaegu kõik meie heliloojad kirjutavad homofoonilises stiilis. Kapp, vastuoksa, kir-

jutab peaaegu erandita kõik polifoonilises stiilis. Kapp on läbi ja läbi kontrapunktist. Ta ei armasta lihtsaid lauseid. Kontrapunkti põhjal arendab ta temaatiliselt välja kõik oma muusikalised motiivid.

Hoolimata sellest, et Kapp kirjutab üldmuusikalises vaimus, on tema loomingus silmapaistev rahvuslik element. Paljud tema helitöid on kirjutatud rahvaviisidel. Näiteks „Suit“, Leinamarss, Sõjamarss, viimane osa tema sümfoonia jne.

Heliloojana on Kapp üldse klassikute, eriti aga just Bachi austaja. Tema muusikalise kasvatuse aluspõhi oli alati Bach. Bachi fuugad — need on talle muusikaline piibel, mille põhjal ta sai oma akadeemilise hariduse.

Eadspidisest ajajärgust austab Kapp eriti Brahms'i, Schumann'i, Tšaikovski't ning Rimski-Korsakovi. Seetõttu on täitsa loomulik, et tema isiklik looming on osalt sugulane nimetatud heliloojate loomingule.

Endastmõistetav, et Kapp'i loominguga sugulane nimetatud komponistide loominguga kaugeltki ei vähenda tema helilooja väärtust. Sest ajalooline pärivus jääb alati.

Vastuoksa, tuleb toonitada, et, hoolimata teatavast sugulusest teiste suurte heliloojatega, on Kapp jäänud enda tegevuses alati iseseisvaks individumiks. Ta on jäänud oma loomingus alati truuks iseendale ja ta loob, lastes end juhtida oma fantaasiast, oma teadmistest ning oma tundmustest.

Võib kindlasti öelda, et mitte ükski meil, vaid isegi väljaspool meie kodumaad, leiab Kapp'i looming teenitud tunnustust.

Toome siin tema teoste üldise loetelu.

Orkesterteosed: avamäng „Don Carlos“, „Serenade triste“, kahejaoline eksami sümfoonia, kantaat „Paradis ja Peri“ (koori ning solistidega), kantaat „Päikesele“ (koori, solistide ning oreliga), süit eesti viisidele. „Hümn“ Kreutzvaldi 100-aastase sünnipäeva puhul (meeskooriga ning solistidega), „Sümfoonia poeem“, „Ärka rahvas“ Vöhrmanni sõnadele (sega- ning meeskooriga), „Leinamarss“ langenud sõjaväelaste mälestuseks Kunileidi viisile „Sind surmani“ (instrumenteerimata), „Sõjaväe marss“ K. A. Hermann'i „Isamaa ilu hoides“ motiividel (instrumenteerimata) ning f-moll sümfoonia.

Helitööd kammermuusika alalt: viiulisoonat klaveri saatel ning keelpillide kvintett.

Ansambliid vaimuliku muusika alalt: vaimulik aaria orelil saatel, viiulisoolo oreliga ning v.-cellosoolo oreliga.

Ilmailikud koorilaulud: umbes 30 laulu segakoorile, 12 laulu meeskoorile, 4 laulu naiskoorile ning 16 laulu lastekoorile.

Oreliteosed: sonaat ning koraalivariatsioonid.

Soolopalad: umbes 25 romanssi mees- ning naishäälele.

Kultuurajaloost teame, et muusika on üks kultuuri teguritest. Samuti teame, et helilooja tõstab oma loominguga abil rahva kultuurilist tasapinda ja rikastab tema vaimu-elu. Selle ütlema suure ühiskondliku tähtsuse omab ka meie juubilar Artur Kapp. Tal on suuri teeneid kogu meie rahva ees: ta äratab oma loominguga abil meis kauneid tundmusi, ta aitab kaasa rahva kindlamale ühinemisele, ta rikastab rahva kultuurivara- sid ja, lõpuks, ta aitab kaasa meie rahva vaimlisele ühinemisele teiste kultuurrahvastega. Seepärast on iga eesti kodaniku kohus austada Artur Kapp'i tema juubeli puhul kui suuremat heliloojat Eestis.

* * *

Veel mõni sõna A. Kapp'i f-moll sümfoonia kohta, mis autori juhatusel esikordselt ettekanti tema heliloomistegevuse juubeli puhul „Estonias“ korraldatud sümfoonia-kontserdil.

Sümfoonia koosneb kolmest jaost.

Esimene jagu (Moderato) on kirjutatud fantaasia taoliselt. Siin figureerivad kolm teemi, mis esinevad järgmises järjekorras: I, II, III, II ja I. Teemide järjekord moodustab nagu teatava ringi. Esimene teem on rahutuma, dramaatilise, teine — tumeda, idamaise ja kolmas — enam või vähem rahulise iseloomuga. Sümfoonia esimene jagu lõpeb koraalitaoliste akkordidega, kolmekordse pianoga.

Sümfoonia teine jagu (Adagio) koosneb kahest teemist. Need korduvad järgmiselt. I, II ja I. Teise jao esimene teem on raske-meelse iseloomuga ja on laialdaselt väljatöötatud fugato kujul. Teine teem on rahulise- ma iseloomuga ja rohkem juhuslikku laadi. Teises jaos väärib tähelepanu huvitav episood. Nimelt lisab autor esimesele teemile juure iseseisva kaashääle, nii nimetatud kontrateemi. See täiendav kaashääle on aga niivõrd iseseisev, et tekib otsekohe uus viis. Nii siis järgneb, et ühel ajal viiakse läbi ning arendatakse välja kaks meloodiat.

Sümfoonia kolmas jagu kujutab enesest teemi variatsioonidega. Variatsioonide teemiks on autor võtnud vana orjaaegse rahva-

laulu „Eideke, taadike“. Iseloomult on see teem kurvameelne. Sellele teemile on kirjutatud kuus variatsiooni.

Esimene variatsioon on pikaldane, teine — kiire, ärev dramaatiline, kolmas kannab rahulist, lüürilist ilmet. Selles variatsioonis on autor kõrvalmeloodiana läbi viinud teemi oma „Südist eesti rahvaviisidele“. Neljas variatsioon on pastoraalse ilmega, viies —

kurvameelse iseloomuga ja kuues — marssi tempos.

Kõigi variatsioonide finaali on kirjutatud uuele teemile. Selle teemi põhimotiiviks on vana rahvalaul „Kui ma alles noor veel olin“. Alles siin, peale kauakestnud kurvameelist ning dramaatilist muusikat läheb autor üle mashoori ja lõpetab oma sümfonia rõõmulihelides.

Jooned Eesti muusika ajaloost.

Anton Kasemets.

(Järg 7.)

Seda südamesoojust hõõgub märksa suuremal määral Hermann'i tegevusest praktilise muusika alal. Siin oli tema tegevusel otse põhjanev tähtsus meie muusika arenemises, sest nii väsimatu õpetajana, äratajana, seletajana, juhatajana, kirjutajana ja kirjastajana ei ole meil tegutsenud ükski teine, ei enne ega pärast Hermann'i. Võtta üksinda tema „Laulu ja Mängu leht“, see meie esimene muusika eriajakiri, mis Hermann 1885.—1898. a., s. o. tervelt 13 aastat vahetpidamata välja andis. See oli tõeliseks, kuigi katkendlikeks muusikaentsiklopeediaks, millest kui ainsast sellekohasest allikast saadi ammutada hädatarvilisi teadmisi igasuguste muusikaliste küsimuste kohta. Siin andis Hermann õpetust nooditundmises, harmoonia õpetuses ja mänguriistade tarvitamises, siin tutvustas ta rahvast muusika arenemise ajalooga ja tähtsamate muusikameeste elulugudega, siin tõi ta igasuguseid teateid muusikaelu üksikute tähtsamate sündmuste kohta kodukui ka väljamaal. Ja rohkearvulistes juhtkirjades selgitas ta muusika tähtsust, õhutas laulukooride asutamist ja koorilaulu arendamist, seletas rahvalaulu tähtsust omapärase eesti muusika arendamisel ja õhutas rahvaviiside korjamisele. Kõige selle kõrval avaldas ta siin veel hulga huvitavaid muusikasisulisi jutustusi, anekdoote ja lookesi, mis kerge ja huvitava lugemismaterjalina pakkusid head vaheldust tõsiseliste artiklitele.

Kõik kokku oli „Laulu ja Mängu leht“ seega harukordselt rikkalikuks varaallikaks meie muusikaliste teadmiste järele jänunevale rahvale, kust mitte ükski tuhandes asjaarmastajad, vaid ka pea kõik pärastised elukutselised muusikamehed on ammutanud

äratust ja saanud esimest juhatus ja õpetust oma muusikalisele tegevusele. Niisugust populaarset õpetust, juhatus ja selgitust vajab meie rahvas iseäranis rohkesti just sel ajal, sest tolleaegse keisri Aleksander III-da tagasikiskuv venestamise poliitika oli suutnud rahvas tuntavalt tumestada ärkamisaja romantilist elevust ja endiste ilusate lootuste asemele rahva hinge istutada mõrudat pettumust. Niisugustes oludes olid Hermann'i muusikaliselt tuksuvast südamest ning rahvast tõsiselt armastavast ja temale head soovivast hingest tulevad äratus, õhutus, vaimustus, juhatus ja õpetus enam kui tarvilikud. Kõik see teeb Hermann'i muusikalises tegevuses just selle külje eriti kõrgelt hinnatavaks ning suureks ja meie võime julgesti öelda, et nii suurel määral ja sügavamõjulisel pole meie praktilise muusika elu juhtimisel ja arendamisel keegi tegutsenud, kui seda on teinud Hermann populaarse õpetajana, juhatajana, õhutamajana ja selgitajana, eriti oma „Laulu ja Mängu lehega“. Siin on Hermann'i kui muusikategelase tõeline suurus ja kustumata tähtsus.

Kuid Hermann pole ükski muusika kirjastajana rahvast muusika juure juhatanud, vaid ta on ka harukordselt viljaka noodikirjastajana muusika juure meelitatud rahvale rikkalikul hulgal lauluvara kätte toimetanud. Siin tuleks peamiselt nimetada „Laulu ja Mängu lehe“ noodi-kaasandeid, mis kokku sünnitavad 1300 leheküljelise tüseda raamatu üle 800 palaga sega-, mees- ja lastekoorile, soolohäälele, viiulile ja isegi mõned partituurid mängukoorile.

Kuigi nende 800 pala seas leidub rohkesti juhuslikke ja ilma erilise väärtuseta asju, mis sarnase suure kogu juures täiesti aru-

saadav, oli see kogu tervikuna tõsiseks raudvaraks meie kooridele mitme aastakümne jooksul. Selles leidub mitmesuguses raskuses ja väärtuses laulusid pea kõigilt maailma rahvastelt ja koorilaulu loojailt ning sellasena oli see vääriliseks ja vajalikeks täienduseks „Laulu ja Mängu lehe“ teksti osale. Ühtlasi oli see ka pea ainsaks raamatuks, kus ilmusid tolleaegsete eesti heliloojate — Miina Hermann, Fr. Saebelmanni, K. Türrpu, J. Kappeli tol ajal loodud laulu ja paljude asjaarmastajate loomingu katsed.

Peale „Laulu ja Mängu lehe“ noodikaasande on Hermann toimetanud ja välja annud veel järgmised noodiraamatud: kolm annet segakoori laule nime all „Eesti Kannel“. Neist ilmus esimene anne 1875. a. ja sisaldab 27 Hermann enese loodud laulu. Teine anne ilmus 1883. a. ja selles on peale Hermann loodud laulude veel üksikud laulud A. Kunileidilt, Miina Hermannilt, A. Piirikivilt, J. Jungilt, G. Koigilt, V. Linkgreimilt ja J. Järvelt, kokku 43 laulu. Kolmas anne, mis ilmus 1884. a., sisaldab samuti ainult eesti, peajasjalikult Hermann enese laule.

1877. a. ilmus meeskoori laulude kogu „Kodumaa Laulja“, 57 Hermann loodud lauluga. Ühel ajal „Eesti Kandle“ I andega, s. o. 1875. a. ilmus ka I anne teisest suuremast kogust segakoorile, nimega „Koori ja Kooli Kannel“, kuna II anne samast kogust ilmus 1882. a. Kokku sisaldavad need 100 laulu, peajasjalikult saksa heliloojailt, ja olid määratud kihelkonna- ja külakoolidele. 1884. a. ilmusid ta soololaulud koori ja mokaheliga meeste- ja segahäälitel ühes lauda“, nimega „Laulu kaja“. Samal aastal andis ta välja „Põltsamaa endise õpetaja E. Horschelmani laulud“. Enne „Laulu ja Mängu lehe“ asutamist toimetas ta neli aastat (1882—1885) „Eesti Postimehe“ muusika lisalehte. Samuti on tema toimetatud „Eesti rahva II üleüldise laulupidu meeskoorid“ 1877. a. Üheks suuremaks Hermann toimetatud tööks tuleb pidada saksakeelset laulude kogu „Völkerlieder“, mis ilmus 1893. a. kahes andes, üks sega- ja teine meeskoorile. Kumbi anne sisaldab 150 rahvalikku laulu ja rahvaviisi 27 erirahvuselt, seal hulgas umbes 50 eesti laulu, peajasjalikult Hermannilt eneselt ja E. Horschelmannilt, kuid ka teistelt tolleaegsetelt heliloojatelt. Kui suurt tööd nõudis Hermannilt selle kogu toimetamine, võib järeldada sellest, et suurem osa selles avaldatud laulu-

dest on Hermann seatud ja pea kõigi laulude sõnad tema tõlgitud. „Völkerlieder“i kohta tõi Stuttgardis ilmuv muusikaajakiri „Neue Musikzeitung“ nr. 1 — 1894 väga kiitva arvustuse ja soovitas selle tarvitusele võtmist saksa lauluseltsides. Eriti tuleb veel nimetada kolme annet „Eesti rahvalaulusid“, mis sisaldavad osalt Hermann enese, osalt aga Hermann õhutusel teiste poolt ülesse kirjutatud 87 rahvalaulu, suuremalt jaolt Hermann seades. Kuigi Hermann on võtnud sellesse väljaandesse „uuemate eesti rahvaviiside“ nime all ka mitmed võõrad rahvalikuks saanud viisid, on enamuse neist siiski väärtuslik kogu muistset algupärasest vanavara, millest mitmed on saanud selle väljaande kaudu uuesti rahvalauludeks. Kui siia juurde veel lisada kooli laulmiseks määratud 3-häälsete laulude kogu „Lühääled“, siis üliõpilaste laulik, nimega „Üliõpilaste laulud ehk kommersi raamat“ ja veel mitmed vähemad väljaanded, siis näeme, et Hermann toimetusel ja väljaandel ilmunud laulude üldine arv ulatab üle kahe tuhande. See on aukartust äratavalt suur arv, milleni pole jõudnud ükski teine noodikirjastaja meie kitsastes oludes. Et sarnase rohkearvulise ja mitmekülgse noodiliteratuuri kättesaadavaks tegemine kooridele ei saanud jääda mõjuta meie koorilaulu arenemisele, on seletamatagi selge. Ja kui tähendada, et noodikirjastamine ei võinud tolleaegsetes kitsastes oludes kuigi palju ainelist kasu anda, vaid et see nõudis peale vaimlise jõukulutuse sageli veel ainelist juuremaksu (näiteks „Laulu ja Mängu lehele“ maksis Hermann iga aasta juure), siis alles saame õige ettekujutuse Hermann tõsisest aatelist meelest ja tema suurest tähtsusest meie muusikaelu praktilise külje arendajana.

Hermann muusikalise tegevuse praktilisest küljest rääkides ei või nimetamata jätta tema tegevust koorijuhina. Siin on ta tegutsenud sama väsimatult ja tagajärjekalt, kui teistelgi aladel. Esimesi katseid koorijuhatamise alal tegi ta juba noorukesena Põltsamaal, kus vahete vahel asetas sealset juhatajat. Korrapärasest koorijuhataja tegevust alustas ta aga 1873. a. Tartus „Vanemuises“ ja viis selle koori, mis oli pärast Jannseni lahkumist kiratsenud ja viimased paar aastat (1871—73) hoopis suikunud, õige heale tasapinnale. Kolmeaastase vaheajaga (1878—1881), mil ta viibis Leipzgis ülikoolis, juhatas ta seda koori kuni 1883. aastani. Leipzgis viibimise ajal kutsuti ta

kui tähtsam tollaegne koorijuht, teise ülemaalse laulupeo üldkooride juhatajaks (1879. a.) Siin rajatud üldise populariteedi põhjal oli enesestmõistetav, et ta valiti ka järgmistel Tartus peetud laulupidudel, nimelt neljandal (1891. a.) ja viiendal (1894), samuti ka Tallinnas 1896. a. ära peetud kuuendal ülemaalsel laulupeol, elukutseliste koorijuhatajate J. Kappeli ja K. Tärnu kõrval üldjuhatajaks.

Eriti nimetada tuleb veel seda suurt energiat ja agarust, mis ta pidutoimkonna liikmena üles näitas neljanda ja viienda ülemaalse laulupeo korraldamisel ja õhutamisel.

Kokkuvõetult näeme, et Hermann kui mitmekülgse ja väsimatu muusikaelu õhutaja, arendaja ja edendaja teened on nii suured, et nende kõrval jäävad puudused ja nõrkused, mis avalduvad tema kui helilooja tegevuses, koguni väikesteks ja tähtsusetuiks. Nende suurte teenete läbi jääb Hermann eriliselt suure kujuna meie muusikaajalukku jäädavalt püsima.

Hermann väsimata õhutuse ja õpetuse tagajärjed meie muusikaelus tulid õige pea nähtavale. Mitte üksi üldine laulukultuur ei tõusnud koorilaulu jõudsa arenemise näol, vaid ka paljud ärksamad muusikaarmastajad püüdsid musikakunsti loomissaladustele lähemale pääseda. Hermann oli neile selleks oma „komponeerimise õpetusega“, mis esite „Laulu ja Mängu lehes“, ja hiljem eriraamatuna ilmus, lihtsa teenäitaja kätte annud. Selle järele püüti siis komponeerimise kunsti selgeks õppida ja laulusid luua. Niiviisi loodud laulud saadeti muidugi Hermannile läbivaatamiseks ja kõlblikuse puhul „Laulu ja Mängu lehes“ avaldamiseks. Ja peab kohe tähendama, et Hermann oli nendele oma „järelkäijatele“ heatahtlikult vastutulelik ja heasoovilik. Ilma tõrkumata avaldas ta oma „Laulu ja Mängu lehes“ terve hulga samaste algajate ja asjaarmastajate loodud laule, sageli neid suurtest vigadest parandades või nend loodud viise ise harmoneerides. Niisuguste laulude loojatena paistab silma „Laulu ja Mängu lehe“ noodilises järgmised nimed: kooliõpetaja Karl Ramm (3 laulu), P. Brehm (2 laulu), Jaan Linde (3 laulu), Anna Anveldt (5 laulu), kirjanik Ernst Petersoni isa J. Peterson (3 laulu), Väandra pastori proua Emilie Sokolovsky, P. Laredei, H. Lepp, A. Tabber, M. Raudsepp (4 laulu), Tõstamaa pas-

tor J. Koik, „Virulase“ toimetaja J. Järv, kooliõp. Joh. Kruus, andekas Karl Ruut Hellest, kelle seatud rahvaviis „Muru Hansu ainus ingel“ üldiselt tuntud (10 laulu), P. Vaher, H. Lampson, J. Elken, keegi Hindrik, A. F. Raudkepp, K. Tilk, Lydia Koidula (2 viisi), J. Nõmmik, J. Väik, Iisaku köster Hansen, kuulus Põltsamaa koori asutaja köster Martin Vilberg, kooliõp. Peeter Koit, J. Rebane, tuntud koolimees ja kirjanik Mihkel Kampman (6 laulu), kujur August Veizenberg (loonud rea viise, mis teised harmoneeritud), agar koorijuhataja J. Maaberg Keilas, K. Vestus, noor Virkhaus, G. Mäik ja mitmed teised. Peale eelnimetatute on loomiskatseid teinud ja need mitmesugustes teistes noodiraamatutes avaldanud: J. Jung, A. Grenzstein, V. Linkgreim, G. Pärn, J. Treuman, „isa“ D. O. Virkhaus, pastor F. Hollmann ja teised.

Nagu tähendasime, piirdusid nende asjaarmastajate muusikalised teadmised peaaegjalikult ainult sellega, mis nad omandasid Hermann „noodi“- ja „komponeerimise õpetusest“. Seega olid nad tuttavad ainult harmoonia kõige algelisemate mõistetega. Et nendest teadmistest tõsiseks komponeerimiseks, selle sõna tõelises mõistes, kaugeltki ei jatkunud, on selge, ja sellepärast ka arusaadav, et nendel loomiskatsetel, vähemalt suuremal osal neist, puudub igasugune tõsisem muusikaline väärtus. Küll aga on need selle tõsise armastuse elavaks kajastuseks, mis pesitses rahva hinges laulu vastu ja mis sundis neid tegutsema ning tõsise südame soojusega andma laulu edendamisele seda kõige paremat, mis neil oma piskust oli anda. Selle lauluarmastuse viljana võib võtta ka neid noodiraamatuid, mis Hermann kõrval mitmed teised lauluarmastajad välja andsid, et seega ka omalt poolt meie muusikaliteratuuri rikastamisele ja ühtlasi lauluedendamisele kaasa aidata. Peale laulupidude noodiraamatute oleks neist tähtsamatena nimetada: Tartu seminari direktori ja pärastise Liivimaa superintendendi Friedrich Hollmanni poolt 1877. a. välja antud „6 Kiriku-koorilaulud“, kõik Hollmanni enese loodud, väga vigaste sõnadega, rii kui see juba näha raamatu nimetusest. Märksa parem on sama autori poolt väljaantud laulude kogu „Lauluvara“, mille esimene jagu ilmus 1877., II — 1880.

ja III — 1885. aastal. See sega- ja meeskoori-laulude kogu sisaldab peale saksa tõlgete ja Hollmanni enese laulude mõned tolle-aegse Tartu ülikooli muusikadirektori Brenneri laulud ja omapärase haruldusena paar laulu, mis Liivimaa rüütliisost mõisnik O. von Samson loonud eestikeelsetele sõnadele. Viimast, kui ainust selle-sarnast nähtust meie muusikaajaloos, tahaksime eriti allakriipsutada.

Teiseks nimetaksime A. Grenzsteini väljaandeid. 1878. a. andis ta välja „Kooli laulmise raamatu“ kuues jaos. Peale lühike-se noodiõpetuse sisaldab see 140 1-, 2-, 3- ja 4-häälelist laulu, seal hulgas rohkesti eesti rahvaviise. Oma aja kohta on see aine otstarbekohase jaotuse ja asjalikkude seletuste tõttu kaunis hea raamat. Erilist tähelepanu väärrib selles Grenzsteini püüde kooli lauluõpetamiseks rahvaviise ära kasutada. Algpärase rahvaviise vähesuse tõttu on autor ise loonud rea viise, milles on püüdnud tabada rahvaviisi sarnasust, kuid rahvaviisi omapärasuste mittetundmisel pole see talle õnnestunud. 1886. a. ilmus Grenz-

steini toimetusel ja sõnadega meeskoori-laulude kogu „Elu-ea kontsert“, mis sisaldab 10 saksa, 1 soome ja 1 rootsi laulu. Nende õppimiseks andis ta eriti juhatust „Oleviku lisa“. 1887. a. ilmusid tema toimetusel „Rahvapidu laulud“, milles 8 laulu, neist kolm eesti heliloojailt. 1881. a. andis Ado Linde välja kogu läti rahvalaule meeskoorile nime all „Lõbus Lõoke“.

Kauni meeskoorilaulude kogu andis 1889. a. välja „Lootuse“ seltsi koorijuhataja J. M. Sommer 1889. a. nime all „Uued meeskoorid“.

Samal aastal ilmusid H. Leppiku väljaandel meeskoori laulud nimega „Laulu Lilled“. 1881. a. andis „Vanemuine“ välja kogu laule nime all „Kontserdi laulud“. Samal ajal ilmusid ka mitmesugused „Talle kiituse laulud“ ja „Siioni kändlid“ ning mitmed muud noodiraamitud, mis kõik aitaksid meie noodiliteratuuri mitmekesistada ja rikastada. üks nõrgemate, teine väärtuslikumate lauludega, suures enamuses aga endiselt magus-sentimentaalsete saksa laulukestega.

(Järgneb.)

„Estoonia“ esimesed eluaastad.

„Estoonia kuuskümmend aastat“ andmetel.

Tänavu suvel sai meie vanem selts „Vanemuine“ 60-aastaseks. Sel puhul oli meil juhus kirjutada sellest suurest tähtsusest, mis oli „Vanemuisel“ kui esimesel organisatsioonil meie muusikaelu organiseerimise peale. „Vanemuise“ eeskujul hakati varsti ka teistes linnades ja alevites laulu ja mängu seltsi asutama ja juhuslikke laulukoore kindlamateks organisatsioonideks muutma. Üks esimestest, kes Tartu eeskujul omale kindla seltsi asutas, oli Tallinn. Vaevalt mõni kuu pärast „Vanemuise“ asutamist kutsuti siin ellu „Laulu ja mängu selts“ nimega „Esthonia“. See oli 10. oktoobril 1865. aastal. 60-ne aasta jooksul on see väike „laulu ja mängu selts“ kujunenud meie suurimaks ja elujõulisemaks kunstitempliks, mille mitmekülgne ja viljakas tegevus heli- ja lavakunsti edendamise alal, samuti ka monumentaalne teatri- ja kontserdimaja on just kui selle visaduse, sitkuse ning vaimlise elujõu elavaks kehastuseks, mis on viinud meie rahva orja seisukohalt vaba ja iseseisva rahva seisukohale. Sellepärast olid neil päevil korralda-

tud suurejoonelised juubeli pidustused „Estooniale“ ärateenitud aupäevadeks, kus tema ümber koondunud aatelised seltskonnategelased võisid rahuldustundega tagasi vaadata oma valulapse vaheldusrikkale, kuid üldiselt edurohkele minevikule.

Sest väikesest, kidurast seemnekesest on kasvanud 60-ne aasta jooksul tüse ja suur puu, mille vilja võib maitsta terve maa.

Ja kidur ning väikene oli see seeme tõesti, mis 60-ne aasta eest kadaklisele nõmmepinnale heideti. Tol ajal oli Tallinn balti saksluse kindlaks kantsiks, kus eestlastel kui alamkihil polnud pea mingisuguseid õigusi. Pisut enam edasi jõudnud eestlased sünnitasid n. n. „antvärkide“ klassi, kes püüdis kõigis ja kõigiti sakstele järele aimata. Pärisakstel oli muu seas viisiks õhtuti seltsides või klubides koos käia kannu õlle juures juttu vestmas, kaarta mängimas, vahel ka laulmas jne. Seda püüdsid ka saksastatud „antvärgid“, väikesed ametnikud, kaupmehed ja magistraadi teenijad järele teha ning moodustasid selleks umbes 1864. aastal „lauluseltsi Re-

valia", kus muu seas ka eestikeelseid laule lauldi. See selts muudeti aga lühikese tegevusaja järele Kaarli kiriku kooriks, mis pärast osa liikmeid sellest lahkus ja otsustas asutada uue seltsi. Uue seltsi

Esimene „Estoonia“ koorijuhataja TREU 1865. a.

asutamise asjus peeti kaks koosolekut: esimene 7. oktoobril ja teine 10. oktoobril 1865. a., mõlemad kaupmees J. h. Trummeri juures Viru uul. Esimesel koosolekul, millest peale J. Trummeri võtsid osa: gümnaasiumi teener G. Vinter, magistraadi teenrid A. Adamson ja G. Koppel, rätsepad J. London, J. Mühlbach ja A. Rode, treial K. Johanson, kammerteener G. Poldenberg ja pärastine Jaani kiriku köster A. Assmuth, tunnistati seltsi asutamine põhimõtteliktult tarvilikuks, teisel, millest võttis osa üle 40-ne inimese, viidi see täide.

Põhikirja järele, mis hiljem valmistati, olid seltsil kahesugused liikmed: lauljad (aktiivliikmed) ja pealtkuulajad (passiivliikmed). Seltsi protokollid kirjutati saksa keeles, nii kui see „puhastverd antvärkide“ juures poleks olnud teisiti mõeldav.

Seltsi juures asutatud laulukoori juhatas alguses Toomvaestekooli juhataja Treu.

1866. a. veebruaris lahkus aga Treu, ja uueks juhatajaks kutsuti linnateatri muusikant Eduard Bergmann. Harjutusi peeti eslotsa kaupmees Trummeri korteris, pärastpoole aga Vietingi kooli ruumides Nikolai gümnaasiumi õuel. Esimest korda esines koor suurema rahvakogu ees 10. oktoobril 1866. a. seltsi esimesel aatsapäeval,

millest peale seltsi liigete võttis osa rida Tallinna raehärrasid, pangapidajaid, pastoreid, advokaate ja teisi tähtsamaid mehi. Esimese lauluna lauldi „Tere, armsad lauluvennad“.

Kuid olgugi, et Bergmanni peeti heaks laulukuhatajaks ja temale isegi alguses 50 rubla ja hiljem koguni 60 rubla hõbedat aastas palka maksti, mis tolle aja kohta haruldane nähtus, ei edenenud laul kuigi hästi. 1867.—1868. a. oli isegi pikem vahe koori tegevuses.

Uut elavust seltsi ellu ja koori tegevusse tõi „Vanemuise“ kutse osa võtta esimesest ülemaalisest laulupeost 1869. a. Tartus. Vaatamata sellele, et Tartu-Tallinna vahel puudus raudtee ühendus, otsustati siiski 10 meest laulupeole saata ja asuti hoolega laulude õppimisele. Ühtlasi valmistati koorile lipp ja lauljatele rinnamärgid, nimelt „vass, jungfrau ja liira käes, üle hõbetatud ja Eestimaa värvidega pael küljes“. (Protok. 10. apr. 1869).

Tartusse sõideti plaanvankril ja sõit kestis neli päeva. Vastuvõtt oli kõigiti hea ja lahke. Laulupeo viimasel päeval võttis koor osa võistluslaulmisest, mille auhinnaõistjateks olid kreiskooli ülem Dr. Öttel, Valga seminari õpetaja ja helilooja A. Saebelman-Kunileid ja keegi hra Valter. Lavale asunud, pidas seltsi kirjatoimetaja hra Koppel lühikese kõne. Selle järele laulis koor võistluslauluks laulu „Kuis pean vastu võtma“, ja nimelt nii hästi, et tale määrati auhinnaõistjate poolt esimene auhind — kuld tähtedega trükitud võidutunnistus, mille pildistuse lugejad leiavad tänases lehes.

Laulupeo vaimustus ning laulupeol peetud isamaalised kõned ei jäänud „Estoonia“ koorile mõjuta. Tartust tagasi tulles hakati uue hooga tööle. Esimese auhinna omandamine ülemaalisel laulupeol andis koorile julgust ja õhutust korraldama hakata esimest avalikku kontserti, millele hakati õhinal ettevalmistusi tegema. Sügiseks oldi nendega nii kaugel, et võidi kontsert avalikult välja kuulutada. (Seda tehti muu seas ka Tartu „Postimehes“). Nii peeti siis „Estoonia“ koori esimene avalik kontsert 1869. a. sügisel Suure Gilde saalis ja see andis ligi sada rubla puhast ülejääki.

Kontserdi hea kordaminek vaimustas mehi nii, et sellest peale otsustati laulmise kõrval ka „pasunatega mängima“ hakata,

Pillid saadi osalt pastor Lutherilt, osalt mujalt laenuks ja hakati usinasti tööle. Asi edenes jõudsasti, nii et järgmise (1870) aasta kevadel võidi mõtlema hakata uue

ja sissetulek harukordne, — tervelt 162 rbl. 72 kop., millest aga raekohtu otsuse järele üks kolmandik Jaani kiriku uue kella heaks ära võeti.

Avalik au-tunnistus ja jäädan mälestuse täht,
 mis
 suurel viiekümneaastasel
Gestrahwa priikslaskmise
Rõõmu-pühäl
 Jaani kuul
 aastal 1869
 Tartus.

kuhu igalt poolt Eesti rahvale Gestimehed tolle võivad tõrjund, et vennalikus ühenduses kui ühe
 kore poole kiirise ja 'laku' lauludega taali vabadele hingituse eest Jumalale annu anda ja laasvendi
 ühtsamale vaimu elise uues vabadeses ärataba.

Tallina Estonia Laulu-Seltsile,

kes sellejama vide vaboolaulmisel St. Jaani kuul püüval oma laulmisega kõigist üle
 lais ja hoolt ja sõjaväe voolist loom parimise põllal esimeseks seltsiks arvati,

Carl Wõnramise-Seltsi poolt
 armastajast sõbrast, ennalikult meelest anti.

Olagu, kaasagu, õitsegu
 Eesti laul ja Eesti lauljad!

Olagu, kaasagu, õitsegu
 Tallina Estonia Laulu-Selts ja Lauljad!

Kuldtähtedega trükitud võidutunnistus, mille omandas „Estonia“ meeskoor esimesel ülemaalisel laulupeol 1869. Tartus. Huvitav omaaegse stiili ja keele poolest.

avaliku kontserdi korraldamisele. Seekord korraldati see Jaani kirikus laulu- ja pasunakoori ettekannetega. Kordaminek oli hea

Seni oli selts, ja muidugi ka laulu- ning pasunakoortegutsenud võõrastes, juhuslikkudes ruumides. Esimeste avalikkude kont-

sertide hea kordaminek julgustas aga mehi oma ruumide soetamisele asuda, „kus võiks muu seas ka klaas õlut juua sõbralikus ühenduses ning seal juures endi norgu vajunud meelt teritada, kui ka oma kaasvennaga juttu ajada ning seal juures kõik head nõud leida“, nagu seltsi kirjatoimetaja Koppel 30. augustil 1870. a. ära peetud koosolekul ütles. Ruumid leiti Laial tänaval „Eggersi härra“ juures, kuhu kohe asuti.

Järgmise, 1871. a. esimestel päevadel külastas siin „Estooniat“ Äksi laulu- ja mänguselts ja andis ühes esimesega Suure Gilde saalis ühise kontserdi, mis andis 114 rubla sissetulekut. See oli „Estoonia“ kolmas ja ühtlasi viimane tähtsam avalik kontsert. Varsti selle järele sai selts omale klubi õigused ja siit peale algas senise aeglase arenemise järjekindel tagasimineki. Seltsi liikmete huvi keskkohaks muutusid kaartid ja puhvet, kuna huvi muusika ja 1871. a. alustatud näitemängu vastu langes. Üldine majanduslik kriis, mis kaheksakümendate aastate ümber Tallinnat tabas, tegi ka laiema „eesti“ seltskonna, muidugi toliaegses mõistes, vaimliste alade vastu ükskõikseks, nii et selle osavõtt kontsertidest ja näitemängu õhtutest järjest vähenes ja viimati nii kasinaks jäi, et selts nende korraldamisest isegi kahju sai, mis seltsi ka majanduslikult kiratsema pani ja ta varanduse — mõõbli ja klaveri — korduvalt oksjoni ja viimaks lõpulikult haamri alla ajas.

Niisuguse tagurpidi mineku tagajärjel lahkusid mitmed vanemad liikmed seltsist, nende hulgas ka kauaaegne koorijuhataja Bergmann. Viimase lahkumise järele vahetusid uued koorijuhid iga aastaga, mille tõttu terve muusikaline tegevus kiratsema ja hinge vaakuma hakkas. Osa seltsist lahkunud tegelasi asutas 1877. a. uue seltsi „Lootuse“, kuna „Estoonia“ ikka enam ja enam allamäge läks, kuna ta lõpuks täielikult puhvetipidajate käpa alla sattus ja lihtsaks kõrtsiks, kaartiurkaks ning alaliste kakeluste pesaks muutus, kuhu ei julgenud minna ükski korralik inimene.

Nii kestis see kuni 1894. aastani. Siis tuli pööre. Nimelt lahkusid nimetatud aastal teisest eesti seltsist „Lootusest“, kus valitses samasugune klubi vaim, kui „Estooniaski“, kuigi veidi puhtamal kujul, sealsed ärksamad noored tegelased — näitejuht A. Pert ja laulujuht Johann Bergmann, seltsi esimees H. Neuhauus ja teised, ning otsustasid „Estooniat“ puhastama

hakata. Selle mõtte teostamiseks astusid nad ühes mitme teisega, kellest tuntunumatenä oleks nimetada „Estoonia“ tegelik ja südi reorganiseerija J. Linnamägi (praegune notaarius), B. Mäns (hiljem „Päeva-

Johann Bergman,

„Estoonia“ seltsi laulu ja muusika juht 1894 — 1906. Tema minekuaga „Estooniasse“ muusikajuhtiks algas selle muusikaelus järjekindel tõus, — mis on kestnud senini. Praegu notaarius Tallinnas.

lehe“ väljaandja), M. Antje (hiljem trükojoja omanik), M. Schiffer (hiljem trükojoja omanik), A. Busch (hiljem raamatukaupmees), A. Kraeman (hiljem muusikariistade kaupmees) ja teised, „Estoonia“ liikmeks, võtsid esimesel peakoosolekul — 5. detsembril 1894. a. — seltsi „üle“ ja hakkasid seda vanast kõntsast puhastama. Kõige pealt koliti minema senisest rüpasest kõrtsist (Liivalaia tänaval) Väiksele Tartu maanteele Pfaffi majasse, kuhu selts jäi kuni praeguse teatrimaja valmissaamiseni. Siin kutsuti uuesti ellu palju aastaid suikunud laulukoor, mille juhatamise võttis oma peale noor Bergman (praegune notaarius Linnamägi abiline), — samuti moodustati ka A. Pert'i poolt näiteseltskond ja asuti õhinal tööle. Seltsi tuli korraka uus vaim, mis lugupidamist seltsi vastu tõstis ja kõik ärksamad eesti tegelased oma ümber tõmbas.

Siit peale algas hoogne tõus, mis aastaid kestnud visa töö järele on viinud „Estoonia“ sellele tähtsale seisukohale ja kõrgele tasa-

pinnale, mis tal praegu on meie vaimlise kultuuri kehastajana ja heli- ning näitekunsti edustajana. Palju ennastsalgavat tööd ning aatelist armastust on nõudnud see meie seltskonnategelastelt — „Estoonia“ ülevõtjatelt, — et viirelat roppuse ja jätkuse porri langenud ja Liivalaia tänaval pimedas ning mustas kõrtsinurgas hingevaakuvad „laulo ja mängo seltsi“, millel oli ainult neli liiget, välja viia praeguse „Estooniani“, millel on oma toredas kunstitemplis palgalised draama-, ooperi- ja opereti trupid, sümfoonia orkester, üle sajahingeline laulukoor ja mitmesajahingeline tehniline personaal.

Esimesed vaevased sammud, mis astusid „laulo ja mängo seltsi Estoonia“ asutajad — saksastunud „antvargid“ ja raekoja teenrid — esimeseks eesti seltskonna organiseerimiseks, ei lubanud seda küll ette aimata, — ei teinud seda ka need aastad, kus „Estoonia“ langes mülka mustusse ja kõrtsi roppusse. Kuid niihästi esimeste saksastunud

„antvarkide“ alateadliku tegutsemise kui ka selle omapärase „eesti sitkuse“ juures, mis ei lubanud klubi- ja kõrtsiaegseid „Estoonia“ tegelasi lasta seltsi koguni hingusele minna, oli sisemiseks kandejõuks, kuigi alateadlikult, seesama rahva geenius, seesama esivanematelt päritud südame tuli, mis oli juhiks „Estoonia“ reformeerijate raskel tegevusel, mis on kannud meie rahvast aastasadade jooksul kõigist raskustest üle ning viinud meid praegusele vaba rahva seisukohale.

Ainult see rahva geenius on suutnud 60-nea aasta eest kadaklisele nõmmepinnale külvatud „laulo ja mängo“ seemne kõrtsi roppuse ja mülka kõntsa all puhta ning elujõulise hoida, nii et sellest võis uute, aateliste seltskonnategelaste poolt põhjalikult üleskiintud pinnal tõusta tüse ja võimas kultuuripuu, mille okste kohin kostub üle maa ja isegi üle piiri välismaadesse.

Muusikalisest mälust.

Prof. P. Ramul.

(Lõpp.)

Akustiline mälu muusikas seisab helide rea meelepidamises kuulmiselundi abil. Akustilisel mälul on nimelt muusikas iseäranis suur tähtsus, sest et muusika on määratud kuulmiseks.

Akustiline mälu on kõige lähemas ühenduses muusikalise mõtlemisega. Üheltpoolt oleks ilma muusikalise mõtlemiseta võimatu muusikaline sooritamine ja muusikaline loomine; teiselt poolt oleks ilma akustilise mäluta võimatu muusikaline mõtlemine, sest et akustiline mälu on meie heliliste ettekujutuste toetuspunkt.

„Muusikaline mõtlemine“ seisab helide reastiku ettekujutamises ilma muusikariistata, ja nimelt kõigi peensustega, s. o. rütmiliselt, kõigi varjunditega, teatud kindlas tempos jne. Muusikaline mõtlemine kui niisugune alustub üldistele mõtlemise seadustele. Ta erineb muudest mõtlemise aladest vaid mõtlemise aine poolest. Näiteks esinevad mõtlemise aina teaduses faktid, filosoofia alal — ideed, poesia alal — kunstilised kujud; muusikavallas aga helid.

Muusikaline mõtlemine, samuti nagu teaduslik või filosoofilinegi, peab üldise reegli

põhjal käima selgitatava mõtte eel, käesoleval juhtumisel muusikalise mõtte eel. Seepärast, asudes helide esile toomisele, peab sooritaja mõttes endale ette kujutama need helid enne nende reprodutseerimist. Oskus „muusikaliselt mõelda“, oleneb meie ettekujutusvõime intensiivsusest ning tahtejõu pingest. Muusikaline mõtlemine on ühte viisi tarvilik niihästi harjutamisel kui ka sooritamisel. Vahe seisab vaid helilise kujutuse suurus. Harjutamisel peab olema võrdlemisi väike „heliline joonistus“ vaimusilmade ees enne kui asume heli esiletoomisele. Suurte helitööde sooritamisel aga peab meie ettekujutuses olema terve „tonaalne maal“ enne tema reprodutseerimist.

Muusikaline mõtlemine soodustab ühetasase ning kindla sooritamise viisi väljatöötamist. Näitliku võrdlusena vaatleme kõnelejat. Kõnemehele ning muusikule on üks siht: mõtte interpreteerimine, selgitamine. Ainult vahendid on isesugused: kõneleja seletab oma mõtet sõnade varal, kuna muusik enda muusikalise mõtte selgitamiseks helid appi kutsub. Kui kõneleja suudab mõttes enda sõnadele ette rutata, siis on tema kõne välj-

muse suhtes ilus; muidugi tuleb eeldada, et kõneleja valdab vabalt keelt ja valitseb kõnekäänude üle, omab mõtteid ega kogelega. Kui aga kõneleja jääb mõttega oma sõnadest taha, siis tekivad ebakohased seisakud ning kaob ühendus mõtte enda käsitlemisel. Sama on lugu muusikuga. Kui ta kõlalises suhtes mõttes haarab ja näeb ette, siis ta teab mis ette võtta; tal on siis teatav interpretatsiooni kava ja ta omab vastava materjali igal tarvilikul silmapilgul. Seepärast on „muusikaliselt mõtleval“ muusiku ettekanne tasane ja kindel. Vastuoksa: „muusikaliselt mitte mõtleval“ muusik ei tea mis teha; tal puudub täpne interpretatsiooni kava ning ta ei valitse tarvilikul ajal nõuetavat materjali. Seetõttu on tema ettekanne ebakindel ning ebatasane.

Muusikaline mõtlemine soodustab veel tehnilise väleduse arenemist. Me teame, et mõtlemine peab alati käima väljendatava mõtte enda eel. Järjekuldselt, kiiresti mõttes ette rutates, on meil ühtlasi ka võimalus ruttu sooritada igasuguseid passaashe, sealjuures mitte kaotades mõttekäigu üldist lõnga. Ilma kiire muusikalise mõõtleamiseta on võimatu nobe sooritamine ja mingisugused harjutused ei aita siin. Ühe sõnaga, et kiiresti reprodutseerida, peab kiiresti mõtlema.

Akustilise mälu äärmiselt suure tähtsuse tõttu muusikas ühenduses muusikalise mõtlemisega on vaja pöörata nende omaduste arendamisele, eriti tõsiselt tähelepanu. Nende võimete arendamiseks on olemas terve rida abinõusid. Toome mõned näited.

Soovitatakse nõuda õpilaselt, et ta laulaks läbi õppitava pala viisi. Sooritades parajasti läbivõetavat viisi häälega, ilma muusikariistata, õpilane töötab välja enda ettekujutuses „muusikalise joonistuse“ antud viisi ulatuses, s. t. ta hakkab muusikaliselt mõtlema.

Samal otstarbel on kasulik sundida õpilast muusikariistal haarama kuulnud, talle juba tuttavat viisi, kaasmänguga või ilma selleta. Sel juhtumisel õpilane reprodutseerib muusikariistal enda ettekujutuses juba väljatöötatud „helilise maali“, s. t. ta hakkab väljendama talle juba tuttavaid muusikalisi mõtteid.

Veel soovitatakse õpetajale ettemängida õppija arusaamisele vastavaid palakesi, nõudes seejuures viimaselt, et ta sooritatud palade kohta avaldaks oma arvamist. Selteel harjub õpilane jällegi haarama ning tajuma muusikalisi kujundeid

Kätteõpitud palad peab õpilane mängima peast, sest et siis ta on sunnitud tarvitama ja käsutama helilisi kujundeid; noodilt mängides kaldub õpilane enam paberil kirjutatud nootide optiliste joonistuste tarvitamisele.

Muusikalise mõtlemise arenemist soodustab samuti ka vali rütmiline mäng, rõhkudega iga takti või rütmilise figuuri algusel.

Edasi on samaks otstarbeks kasulik helitööde kuulamine kontsertidel. Iga muusik teab väga hästi, et ta paladega, mis ta varemalt kontserdil kuulnud, tehniliselt ja kunstilises suhtes hoopis kergemini ja rutemalt hakkama saab, kui niisugustega, mis talle hoopis tundmata. Põhjus seisab selles, et esimesel juhusel meil on võimalus selgesti endale ette kujutada ning omandada antud helitöö muusikalisi mõtteid, mis kontserdil esitletakse eeskujulises käsitluses; teisel juhusel oleme seevastu ise sunnitud leidma ning uuesti looma nootides sisaldavaid muusikalisi kujundeid või mõtteid. Omandades enam-vähem selgema ettekujutuse muusikalistest kujunditest, on meil ühes sellega võimalik kergemini ja rutemini neid reprodutseerida.

Lõpuks soovitatakse samaks otstarbeks veel muusikaliste eriainetate õppimist, näiteks solfeggiot, muusikalist diktaati, koorilaulust osavõtmist, koosmängu jne.

Ühenduses sellega tuleb hoiduda kõigest, mis kuidagi segab kuulmise arenemist, nagu näiteks mängimisest tummal klaviatuuril või halval muusikariistal, valjust mängimisest, metronoomiga mängimisest.

Endast mõistetakse, et harjutades tummal klaviatuuril pole mingit füüsilist võimalust kontrollleerida harjutamise või ettekande tagajärge.

Samasugune negatiivne tähendus on harjutamisel halval instrumendil. Klaveri suhtes on see nähtus paraku väga sagedane. Muil muusikaaladel püüab lai publik soetada võimalikult parema muusikariista; klaverimängu alal tarvitab ta seevastu tavaliselt kuulmata viletsaid riistu, eriti õpetuse esimesil tundidel. Selle nähtuse põhjust ei tule mitte otsida niivõrd klaveri kalliduses, kui asjaolus, et klaveril antakse valmis heli absoluutses mõttes, mistõttu harjutamine halval klaveril pole mitte nii julm mängija ning tema naabrite kõrvadele, kui näiteks keelpillidel või laulualal.

Metronoomiga harjutades koondub tähelepanu niivõrd taktimõõdule, et tihti peale män-

gija peale metronoomi tiksumise muud midagi ei kuule.

Mis puutub valju mängimisse, siis segab see harjutamisel tajuda kõlalist resultaati. Pole vajadust harjutada valjusti, et säästa mulje selgust; seesmine pingulolek peab täitma välise jõu aset.

Lõpuks on tingimata tarvilik juba esimestest tundidest peale arendada õpilasesomadust kriitiliselt suhtuda tema poolt esilekutsutud kõlalistele efektidele. Vaja sundida õpilast kontrollerima, kas saadud kõlaline resultaat vastab tõeliselt tema kavatsustele. Sageli, kahjuks, mängija ei kuule, või õigemini pole harjundega oska kuulda iseoma mängu; kogu tema tähelepanu on pöördunud nootide lugemisele, kuna selle tegevuse resultaat jääb mängijale vähe tähelepanuvaks. Endastmõistetav, et käesoleval juhtumusel võib olla jutt ainult enam või vähem muusikalistest isikutest, sest et mittemuusikalised isikud üldse halvasti tajuvad helisid.

Kuuldemälu olemasolu õpilasel annab end tunda õige varakult, juba kaua enne tõsisema õppetöö algust mõnel muusikariistal. Niisuguseks tundemärgiks on harilikult omadus õigesti laulda kuulmise järgi või samuti kuulmise järgi mängida mõnel muusikariistal. Niihästi kuulmist kui ka kuuldemälu tuleb hakata arendama juba kaua enne õpetust mänguriistal, arvesse võttes nende omaduste ülisuurt tähtsust muusikas. Nende võimiste arendamiseks pole otsekohesest vajadust muusikariista järele, mis on väga tähtis neile, kel näiteks pole kodus klaverit, samuti ka neile, kel on väga väikesed käed, kus tehnilised harjutused võivad osutada kahjulisteks. Tehnilistele harjutustele instrumendil tuleb asuda neis aastais, kus lapsed hakkavad suhtuma oma tegevusele enam või vähem teadlikult, harilikult mitte enne seitsmendat või kaheksandat aastat. Seevastu võib kuulmist ja kuuldemälu hoopis varemini arendama hakata, kas või juba kolmeaastaselt.

Kuuldemälu ühenduses muusikalise mõtlemisega on tavaliselt tugevasti välja arenenud heliloojail. Haruldase näitena muusikalisest mõtlemisest muusikaajaloos võime mainida Beethovenit. Teatavasti kirjutas suur meister enamuse oma tüsedamaist teostest olles kurt. Kuna tal puudus võimalus kontrolleerida helilist resultaati välise kuulmismeele abil, siis toimis ta ainult nii, et mõttes kuju-

tas endale ette kõigis peensustes kõige selle, mida kirjutas.

Segamälu. Suuremal või vähemal määral leiavad muusikas tarvitamist kõik siin käsitatud mäluliigid; enamjagu muusikuist kasutab tavaliselt kõiki mäluliike enam või vähem ühetasaselt. Niisugune mälutüüp, kus ei anta otsustavat või lõpulikku eesõigust ei ühelegi erilistest mäluliikidest, nimetatakse segamäluks või neutraalseks mäluks.

Kuid muusikalised isikud omavad harilikult kuuldemälu, kuna teadlikumail neist on veel loogilise mälu anne. Peale selle omavad sooritajad — virtuoosid tugeva motoorse mälu. Optilisel mälul on muusikas kaudne tähtsus. Mekaanilise mälu aga peab muusikast välja tõrjuma loogiline mälu.

Psüühikoloogia õpetab, et kuna pole võimalik muuta üksikute mäluliikide loomulikke psüühiooloogilisi tingimusi, siis ei miskid harjutused ei saa suurendada nende mäluliikide jõudu. Kui näiteks loodus on varustanud inimese ühelt poolt hästi välja arenenud optilise tsentrumiga ja teiselt poolt halvasti välja arenenud akustilise tsentrumiga, siis ei miskid harjutused ei õpeta teda meeles pidama helisid. Harjutuste varal võib vaid parandada ning täiendada pähe õpitava materjali omandamismetode ja võtteid. Seepärast, olles tähele pannud, missuguse mäluliigi poole kaldub õpilane peast sooritades, peame temas välja töötama teatavad praktilised võtted vastava mäluliigi suhtes, millede abil ta võiks kõige kergemal ning otstarbekohasemal viisil pähe õppida antud materjali. Need praktilised võtted tulevad tingimata kõigi mäluliikide suhtes välja töötada; kui siis niisugusel korral õpilasel üks mäluliikidest millegipärast lakkab töötamast, siis teised mäluliigid, olgu küll, et nad ei suuda täita selle ühe liigi aset, siiski vähemalt ei lase tekkida seisakut või katkestumist ettekande üldkäigus.

Niisuguseiks võtteiks oleksid kõik need vahendid, missuguseid mainisime ülalpool iga mäluliigi üksikasjalisel vaatlemisel. Näiteks. Loogilise mälu esinedes — muusikaliste teoreetiliste ainete uurimine; motoorse mälu puhul — tutvunemine tehniliste võtetega ühenduses vastavate tundmustega häälepaeldes (laulu alal) või käes (mängul muusikariistal); kuuldemälu korral — üldse kõik see, mis soodustab muusikalise mälu arenemist ja kõige selle eemaldamine, mis vastupidiselt mõjub, s. o. mis segab muusikalise mälu arenemist.

Metoodilisi märkusi lauluõpetamise alalt algkoolis.

(Esimesel üleriiklisel laulu- ja muusikaõpetajate kongressil, 17. juunil s. a., ettekantud referaat.)

E. Mesiäinen.

(Järg 2.)

II. kl. hakatakse rohkem rõhku panema m. s. ka hääldamisele; nõutakse selget, kõlavat, ilusat silpide ja sõnade hääldamist. Peetakse ka hääldamise harjutusi, mille otstarve on: 1) kujundada lauluhääl ilusamaks, kõlavamaks ja kandvamaks, 2) teha hääleandmine kergeks (millega on ühenduses õhutagavara kokkuhoidmine) ja harjutada laulma ilma häälendite väsitamata.

Koolilaulmises on viimane iseäranis tähtis. Ei ole ju koolis nii palju aega, et häält täielikult koolitada, kuid nii palju peab ikka aega leiduma, et lapsed nii laulma õpiksid, et laulmine neid ei väsitaks. Hääle elundite väsimine on üks suurim laulu vaenlane. See oleneb vale hääleandmisest ja rikub hääle elundid, teeb need jõuetuks ja haiglasteks, viib isegi kuni tiisikuseni, kuna õige hääleandmine hääle sünnitajaid ja üldse terweist kosutab. Seda tõendavad arstid. Hääleseadmine koolieas on veel ka selles suhtes väga tarvilik, et lapsepõlves õpitud viga on täiskasvanuna raskem ära parandada.

Korralik hääleseadmine kergendab ka häälemurdmist, mis iseäranis mehe elus üks tähtsamatest ajajärkudest.

Harjutused ei tohi pikad olla, ainult pool min. Vähehaaval võib aga pikendada 3—5 min. igas laulutunnis.

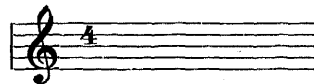
Hääleseadmise harjutused korraldatagu lihtsalt nõnda, et need lapsi huvitaks, lastele hirmuks ei oleks ja et lapsed nende tähtsusest aru saaks.

Hääleseadmise rakuseks võetakse häälik „m“, mida peaaegu iga inimene õieti hääldab. M-i täämbri püütakse üle viia teatud järjekorras ka teistele häälikutele. (Vaata „Laulmine algkoolis“, E. M. lehek. 17—31).

II. kl., kohe kui lapsi on noodiga tutvustatud, võetakse tarvitusele ka võti (sol), kuigi see on tähtsuseta, sest et lapsed ilma võtmetagi juba teavad, et sol asub teisel joonel. Siiski peab seda tarvitama vähemalt selleks, et lapsed õpiksid seda keerulist märki kirjutama.

Umbes samal ajal seletatakse ka jaotus taktidesse, kusjuures lähtekohas võetakse need loomulikud rõhud, mis igal viisil ole-

mas. Selle ülesande lahendamiseks valitakse viisikene, kus rõhud iseenesest välja paistavad. Viis kirjutatakse tahvlile, lauldakse ja märgitakse ära rõhulised kohad. Pärast kustutatakse rõhumärgid ja tõmmatakse püstkriipsud rõhuliste nootide kõrvale. Mitte taktide järele otsida rõhke (nagu harilikult tehakse), vaid rõhkude järele ära määrata taktid. Rütm olgu sellejuures kõige lihtsam, $\frac{1}{4}$ -nootidega. Kui igasse takti jääb 4 nooti, milledest igaüks saab oma koputuse, tähendatakse, ei igas taktis on 4 osa; tähend. laulus on 4-osal. takt, mis näidatakse ära numbriga laulu alguses:

Murru nimetajat pole alguses vaja.

III. õppeaastal minnakse üle ühe \flat ehk ühe \sharp mashoorile. Uue mashoori tuletamisel ei ole tarvis ette võtta mingisugusi teoreetilisi seletusi. Tähendatakse otsekohe, et nüüd laulame laule, mis lõpevad fa-ga (sol-iga). Ehitatakse tahvlile astmik fa:st tuntud Do-astmiku valemil $1, 1, \frac{1}{2}, 1, 1, 1, \frac{1}{2}$, järele; sealjuures selgub muidugi, et 4:as heli on kõrgem, kui astmiku valem lubab, mis pärast Fa-lauludes si-astet vaja $\frac{1}{2}$ tooni madalamalt laulda (seletatakse redeli abil). Selle meele-tuletuseks tarvitatakse Fa-lauludes noodi si ees (võtme kõrval pisut hiljem) isesugust „madaldamise märki“ (\flat), mille nimi bemol. Fa-mashoori käsitades on võimalik tarvitada plagaalseid viise, mis liiguvad dominantide vahel, kusjuures eeltakti tarvitamine on väga kohane:

IV. õ.-a. minnakse 2 \sharp ja \flat -ni, kusjuures endised seletused korduvad. Juhitakse üldjoontes laste tähelepanu astmikute kujunemisele, kuidas need dieesidega astmikud algavad eelmise 5:dast ja bemolidega 4:dast astmest, kuidas uus diees ilmub juhttooni (7:da) ja bemol 4:da astme ette. (Järgneb.)

Kontsertide ülevaade.

Prof. P. Ramul.

Möödunud kuu oli muusikalises suhtes peaaesjalikult orkestermuusika kuu: neli sümfooniakontserti ning viis rahvakontserti.

Kolmas järjekorraline sümfooniakontsert oli tervelt pühendatud klassikalisele muusikale. Eeskavas Haydni n. n. „Kelladesümfoonia“ (Glockensymphonie), Mozarti „Jupitersümfoonia“ ning Bach'i viiulikontsert nr. 2 (prl. Raja Feinsteini ettekandel); juhatas Juhana Aavik. Eeskava kõigiti stiilne ja väga soliidne. Kahetseme, et meil polnud võimalik viibida sel huvitava kontserdil.

Prof. R. Kajanus,

Euroopalise kuulsusega Soome dirigent, Helsingi filharmonia orkestri juhataja. Juhatas hiljuti „Estonias“ sümfoonia ja rahvakontserte.

Neljandat sümfooniakontserti juhatas tuntud Soome dirigent Robert Kajanus — silmapaistvaim soome muusika propageerija. Tänu tema kauaaegsele energilisele tegevusele, leidis soome muusika levinemisvõimaluse kogu Lääne-Euroopas. Kõnealoleva kontserdi peanumber oli Beethoveni IV sümfoonia. Juba üksi selle ühe helitöö ettekande põhjal võis kindlasti öelda, et Kajanus on nimelt suurepärase klassikute sooritaja. Ja tõepoolest: see sümfoonia viidi igas suhtes haruldaselt hästi läbi, arvestades muidugi meie oludega. Interpretatsiooni lihtsus ning selgus, tagasihoidlikkus tehniliselt võtteis, iseloomulised tempod ning rütmid — kõik see soodustas sümfoonia stiilset ettekannet. Võib täitsa era-

pooletumalt öelda, et Kajanus viis selle sümfoonia huvitavamalt läbi, kui isegi oma kaasisaamaalaste helitööd. Viimaseist kanti ette Palmgreni „Pastoraal“ — kolmest palast (Elegia, Hommik, Öhtu) koosnev seeria. Kõik need palad on kirjutatud vastavas meeleolus ja koloriitses instrumentatsioonis Noor Soome viiulikunstnik A. Hannikainen mängis raske Sibeliuse viiulikontserdi. Kontsert sooritati, hoolimata kõigist tema raskustest temperamentselt ning tehniliselt laitmatumalt. Meie arvates polnud solisti mänguriist kõlalises suhtes just mitte kõige parem.

Erakorraline sümfooniakontsert oli pühendatud meie helilooja Artur Kapp'i kompositsioonidele tema 25-aastase heliloomistegevuse juubeli puhul. Selle kontserdi kohta leidub eriline artikkel käesolevas „Muusikalehe“ numbris.

Samuti korraldati erakorraline sümfooniakontsert „Estonia“ seltsi 60-aastase juubeli puhul. Kontserdi eeskava koosnes erandita eesti heliloojate töist. Olid esitatud kõik meie orkestermuusika suunad: A. Kapp'i dramaatiline sümfoonia f-moll, H. Eller'i koloriitne sümfooniiline poem „Õo hüüded“, R. Tobias'e eepiline ballaad ja Juh. Aavik'u ning A. Lemba lüürilised teosed (esimeselt „Andante“ ühest süidist, teiselt „Pidulik avamäng“). Kõik helitööd sooritati autorite isiklikul juhatusel, muidugi peale Tobias'e teose, mida juhatas meie alaline muusikajuht Juhana Aavik. Kogu kontsert kandis erilisel pidulikku ilmet ja möödus suure menuga.

Ühenduses nimetatud juubeliga korraldati veel erakorraline rahvakontsert, samuti pühendatud ainult eesti heliloojate sooritamisele. Eeskava oli õige mitmekesine: orkesteriteosed (M. Lüdigi, H. Eller, A. Kapp, R. Tobias), soololaulud (M. Saar), orelipalad (P. Süda) ning üks kooriteos (Juh. Aaviku kantaat „Kodumaa“).

Muude rahvakontsertide eeskavad olid kokku seatud samuti enam või vähem stilselt. Kaheksas kontsert oli pühendatud vene balletimuusikale, mis viimaste aastakümnete kestel on tõusnud eriliseks alaks kunstilises muusikaliteratuuris. Uheksanda kontserdi eeskava koosnes osalt Skandinaavia heliloojate (Grieg, Svendsen) osalt vene heliloojate töist (Glasunov, Borodin j. t.), kuna kümnes rahvakontsert oli ühenduses R. Kajanuse külaskäiguga, tervelt pühendatud soome muusikale.

Orkestrimuusika valda kuuluvaist kontsertidest tuleb eriti märkida Estonia Muusika Osakonna segakoori kontserti. See kontsert pakkus erilist huvi kaasaegse muusika mõttes, kuna eeskava moodustus kõige uuemaist eesti heliloojate a capella teostest. Mida meil oli võimalik läbi kuulata, võime iseloomustada järgmiselt: J. Simm'i „Talendab mesipuu poole“ on eepilise iseloomuga. See on teatavas mõttes sisukas muusikaline jutustus. A. Kapp'i „Vägisi“ osutab palvetavat meeleolu. M. Saar'e „Valuvõtmise laul“ on kirjutatud rahvamuusika vaimus, kokkukõlas tema üldise loomingu. Huvitava ning elevusega on kirjutatud Juh. Aavik'u kolm laulu rahvaviisidele („Emake“, „Lõikaja laul“, „Kevadel“). Igaüks neist annab kindla muusikalise iseloomustuse. A. Krull'i „Muinasjutt“ on eepilist laadi, kuna tema „Tulge kokku, Eesti pojad“ on jürikas, bravuurne laul. Kõik laulud kandis E. M. O. koor Juh.

Avvik'u juhatusel ette suure tähelepanuga ning parima menuga.

Vahelduseks kandis A. Lemba ette rea klaveripalasisid, nimelt oma kontrapunktilise Toccata ja fuuga ning kauni menueti ja rea R. Tobias'e vähemaid romantilises vaimus peetud palasisid.

Ooperi alal pole möödunud kuu jooksul erilisi uudiseid olnud. Võiks ainult mainida agarat ettevalmistustööd Tshaikovski „Padaemandaks“.

Solistide kontserte pole aga käsitatava aja jooksul peaaegu üldse olnudki.

Kroonika.

Kodumaa.

Paide laulupäev,

mis tuleval suvel Paides ärapeetakse, töötab saada suurem, kui möödunud aastal ärapeetud Türi laulupäev. Juba nüüd on osavõtjatena ülesannud 25 laulukoori umbes 1000 lauljaga ja 9 pasunakoori 165 mängijaga. Laulupäeva eeskava on juba kokku seatud ja praegu trükkis. Eeskavasse on võetud järgmised laulud:

1. Kõik taevad laulvad — L. Beethoven.
2. Lootuse laul — M. Herman.
3. Palumine — A. Kapp.
4. Veel kaitse kange Kalev — M. Herman.
5. Isamaa ilu hoieldes — K. A. Herman.
6. Sind surmani — A. Kunileid.
7. Neenia — R. Tobias.
8. Üles, üles hüüab ööpik — J. Aavik.
9. Nüüd kuldne vabaduse päike — A. Lemba.
10. Eestimaa, mu isamaa — K. Tärnu.

Laulupäeva korraldajaks on vabadussõjas langenud järvalastele mälestuse jäädvustamise komitee, kelle poolt on moodustatud laulupäeva toimkond järgmises koosseisus: Paide linnapea Purfeldt, Järva maakonna politseiülem Tilling, Paide linna koolivalitsuse juhataja Eglon ja muusikaõpetaja J. Saar. Laulupäeva muusikalise külje ettevalmistamine on J. Saari kätes, kes on Järva maakonna laulupeo ja Türi laulupäeva üldjuhina Järva- ja lauljaskonnas üldise lugupidamise võitnud. See on tagatiseks, et ka eelseisva laulupäeva kunstiline külg tõuseb soovitava kõrgusele, mis meie laulupäevade esimeseks ja tähtsamaks nõudeks. Laulupäeva puhas ülejääk on määratud vabadussõjas langenud järvalastele mälestussamba püstitamise kapitaliks.

Muusikaelu Kuusalus.

Kuusalu arvurikkasse seltsiperre kuulub ligi 30 aast. tegutsenud Kuusalu Muusikaselts, kuna pasunakoor, mis praegu nim. seltsi pea ainsaks tegevusharuks, oma 50 a. juubelit pühitses juba mõne aasta eest. Eriti raskeks teeb koori arenmise hea juhataja puudumine. Praegu on kooris siiski hoogsust märgata ja loodetavasti annab raugematu püüd ka tagajärgi.

Koorilaulu edendamine on seniajani olnud juhuslik, kuna puudunud on eriline seda ala käsitlev organ, kuid tänu üksikuile muusikaarmastajaile, eriti õpetajaile, on püütud ka koorilaulu olemasolu eest hoolitseda, eriti on üleriiklised laulupeod selleks teid tasandanud.

Järjekindlana ilme võttis koorilaul noore ja energilise muusikamehe hra G. Karlsoni köstriks tulekuga Kuusallu 1923. a. Samal sügisel loodi kohaline kirikukoor, mis vahetpidamata tegutseb. Koor (nii sega- kui meeskoor) on järjekindlalt jumalateenistustel esinenud, peale selle ka iseseis-

valt kirikuis kontserte toimepannud. Nii andis ta möödunud suvel kolm kontserti: 12. juulil Loksal, 10. aug. Kuusalus ja 27. sept. Jõeletme kirikus. Kontsertidel esinesid ka solistid, osavõtt kõigist oli elav.

Kuna tegevus koori kasvamisega (praegu umbes 30 liiget) nõudis laiemaid raame, otsustati möödunud suvel moodustada koguduse lauluselts, mille põhikiri ka praegu registreerimisel. Kui õigused tegevuseks käes, liitub selts E. Lauljate Liiduga, omades seega aegsasti võimalused osavõtta IX-dast üleriiklisest laulupeost 1928.

Praegu on elamas mõte 1926. a. suvel Kuusalu kihelkonna laulupäeva korraldada, mille puhul läbirääkimised käimas teiste koorijuhtidega eeskava suhtes.

Loodame, et uus selts võimsaks teguriks kujuneb muusikaelu arendamise alal Kuusalus.

Ihha Torm.

Kiri toimetusele.

V. a. „Muusikalehe“ toimetusele.

Käesoleva aasta „Muusikalehe“ 7-das numbris toob hra A. Kasemets Võru-Petserimaa laulupeo kirjelduses ette teateid, mis mind kui ühte üldkoorijuhti puudutavad.

Hra A. K. kirjutab, et mind olla juba ammu üldkoorijuhiks valitud, ning minu kui noore ja algaja — esimest korda suuremat laulupidu juhtiva koorijuhi kohus oleks pidanud olema selle eest hoolt kanda, et laulupeole ilmuks hästi ettevalmistatud koorid. See oleks pidanud sündima puht-muusikalistes ja minu isiklikkudes huvides. Teistele üldkoorijuhtidele, kui ka pidu korraldajale „Kandle“ seltsile leiab ta kõigile vabandava aluse. Hra K. Pütsepp olla vältava haiguse pärast juba mõne kuu eest asjast täiesti eemale jäänud ja tema asmele alles viimasel silmapilgul hra Lüdigi Tallinnast kutsutud, kes siis enam midagi ei suutnud teha. „Kandle“ seltsi, kui pidu tehnilise külje korraldajat, et või laulupeo kunstilise külje eest vastutavaks teha — sest see üldkoorijuhte nende töös aidata ei saanud.

Lubatagu mulle eelpool ettetoodud kohta järgmist seletada:

Lõpulikult üldkoorijuhiks jäin ma ühel ajal hra Lüdiga umbes kuu aega enne laulupidu. Kui selle ajaga hra Lüdigi kui vana vilunud koorijuht enam midagi ei jõudnud teha, nagu hra A. K. ütleb, siis ei jõudnud loomulikult ka mina rohkem teha kui paari ligidalgleva koori juures käia: sest laulupeoni jäi kõigest kolm pühapäeva ja nendest vaba olin ainult ühe.

Mis hra Pütsepa eemalejäämisest puutub, siis jäi minu teada hra Pütsepp haiguse tõttu koolitööst eemale umbes poolteist kuud enne laulupidu — kuna see hra K. kalendri järele mitu kuud välja teeb. Hra Kasemetsa arvates oleks pidanud kohtadel põhjalik ettevalmistus sündima viimase pooleteise kuu jooksul, kus hra Pütsepp haige oli; minu arvates oleks see hilja

olnud, vahest oleks siis sünnis olnud tehtud tööd veel lõpuks kontrollleerida ja kindlustada, suuremaid hulke lauljaid kokku võttes.

Samuti ei astunud hra Lüdigi hra Pütsepa asemele vaid hra Aaviku asemele, keda oli kavatsenud üldkoorijuhiks kutsuda ja kes ennast tervislistel põhjustel ära ütles.

Olgu siin kohal veel nimetatud, et ma üldkoori juhides vist ainukene olin, kes „Kandle“ seltsile nõudmise ettepani, et see korralduse teeks vähemalt kahe eelproovi läbiviimiseks kohtadel. Minu kirja peale teatas „Kandle“ seltsi esimees, et ta hra Pütsepa eelproovide küsimust olla läbi arutanud ja ühisele otsusele jõudnud, et see kooride üksteisest kaugel oleku tõttu võimata olla läbi viia, — nende arvates jätkuda laulupeo puhul tehtavatest eelproovidest küllalt. Nii siis peaks selge olema, et ma ükski paari-kolme pühapäevaga Võru ja Petserimaa koore omal algatusel ja kulul ei oleks suutnud läbi käia ja põhjalikult ettevalmistada, kui selleks mingit kaasabi ei pakutud ei teiste üldkoorijuhide kui ka pidu korraldajate poolt.

Ei saa aru, mispärast tahab hra A. K. mind just eriti laulupeo kunstilise külje eest vastutavaks teha ja selleks ebaõigeid seletusi laulupeo kirjeldusesse sisse tuues. Ei tahaks uskuda, et „Kandle“ selts, kes oma võrastele mugava vastuvõtu korraldas, Lauljate Liidu esitajat valesti laulupeo eeltööde ja korralduste kohta informeerima hakkas.

Austusega J. Karheiding.

Toimetuse märkus. Hra Karheidingi kirja ära tuues tähendame, et Lauljate Liit on ikka asunud seisukohal, et meie laulupeod peavad tõusma lihtsast rahvapõhise seisukohast tõsise kunsti tasapinnale. Seda on ka „Muusikaleht“ alati toonitanud ja tähendanud, et see on meie koorilaulu praeguse tasapinna ja juhatajate võimise juures ainult siis võimalik, kui laulupidude eeli tehtakse kohtadel tarvilisel arvul ja süstemaatiliselt eelproove. On ju loomulik, et see ka Võru-Petseri laulupeo juures ei võinud olla teisiti.

Selle enesest õige nõude tarvilikkust ei eita ka hra Karheiding oma kirjas, ja ei vaidle meie kirjutuse vastu sisuliselt, kuid imestab, miks meie selle teostamist oleme oodanud temalt kui laulupeo üldjuhilt. Meie arvates pole siin imestamiseks vähematki põhjust, sest meie kirjutuses oli see ju selgelt ära öeldud. Sellepärast ei hakka meie asja sisuliselt kordama, vaid tähendame ainult hra Karheidingi üksikute väidete kohta, et 1) hra Karheiding oli Võru-Petseri laulupeo korraldajate hulgas algusest peale ja sellepärast oli tal teada tema üldjuhiks valimine ammu enne ametlikku valimist, mis sündis mai algul, kuna hra Lüdigi kutsuti juhatajaks alles siis, kui hra Aavik sellest loobus, seega märksa hiljem. Sellepärast ootasime eelproovide korraldamist eestkätt hra Karheidingi poolt. Hra Pütsepp, kes oli haiguse pärast juhataja kohalt ära langenud, ei saa arvesse võtta.

2) Laulupeo tehnilised korraldajad, kui sageli võhikud muusika alal, ei saa ja ei võigi olla otustajad kunstilise külje asjus, vaid seda peab tegema asjatundjatest koosnev muusikatoimkond ühes üldjuhtidega.

Sellepärast oleks pidanud hra Karheiding, kui muusikatoimkonna liige ja üldjuhataja, tarviliste eelproovide korraldamist nõudma ja nende mittevõimaldamisel üldjuhataja kohalt loobuma. Julges ta aga

siiski ilma eelproovideta juhatama tulla, siis peaks ta ka julgema selle eest vastust kanda.

3) Hra Lüdigi, kui vilunud juhataja, suutis ühe proovi (eaploovi) abil üldkoori enam-vähem oma taktikepi alla paenutada, — hra Karheidingile aga, kui algajale ja nõrgale ning suurte masside üle valitsemiseks kogemusteta juhataja kippus see käima üle jõu. Sellepärast oleks eelproovid peale varem nimetatud põhjuste ka talle endale väga tarvilikud ja kasulikud olnud.

Lõpuks kordame veel kord seda, mis meie oma kirjutuses juba tähendasime, et meie ei ole tahtnud ei hra Karheidingit, ei ka kedagi teist „maha teha“ või kellegi tööd alahinnata.

Seda tõendab juba see, et meie oma kirjutuses teadlikult vaikisime käesoleva märkuse kolmandas punktis nimetatud asjaolust, mida nüüd oleme sunnitud hra Karheidingi enese asjatu õrnuse pärast ütleva.

Kui meie siiski hra Karheidingit arvustavalt puudutasime, siis mitte selleks, et teda isiklikult „maha teha“, vaid ainult selleks, et valgustada neid puudusi, mis takistavad meie laulupidusid areneda tõsis- teks muusika - kultuurilisteks suursündmusteks. Ja see on meie kohus, millest meie ei või loobuda.

Trükieva õiendus.

Prof. August Topmanni

eluloo kirjelduses „M.-1.“ nr. 10 on lehe murdmisel mõni rida välja jäänud, mis kirjutuse mõtet segab. Nimelt tuleb 154 lhk. esimesest reast lugeda: „Esiteks väikese erakooriga alates võttis ta varsti karskuse kuratooriumi segakoori juhutamise oma kätte ja tegi sellest varsti parima koori Tallinnas. Mõni aasta hiljem asus ta kirikliku muusika seltsi suure segakoori etteotsa ja jatkas seal koorilaulu süstemaatilist arendamist. Kui siis „Estoonia“ juures asutati muusika osakond, kutsuti selle koori juhatajaks, loomulikult, jällegi Topmann. Ja üle kümne aasta seda...“ — edasi järg kolmandal real. Peale selle olgu öeldud, et T. sündis K a b a l a s, Harjumaal, kus ta isa oli kooliõpetajaks. V a h a s t u s e asus T. isa hiljem.

Võtan vastu tellimisi kõiksuguste

puhk- ja keelpillide peale.

Hinnad 25—50% odavamad kui mujal Eestis, on põhjendatud: 1. Olles muusika sõber — püüde odava hinna läbi muusikate laialist pinda võita. 2. Et Kuresaares odavamad ärikulud. 3. Olemas kõige odavama muusikariistade vabriku ainuõigus.

Tagatiseks tellijaile on Kuresaare Eesti Ühisgümnaasiumi uute tellitud puhkpillide jne., mahe toon, kerge mäng ja hää kooskõla.

Intoneeritud ja hääldeseatud tõmbetuulega harmooniumi keeled 225 mk. okt.: tselluloid klaviatuurile 60 mk. okt. ja kõik teised ehitustarbed.

M. TREY, k/m. „Estoonia“ Kuresaares.

Eesti Lauljate Liidu MUUSIKALEHT

algas 1925. aastaga oma teist aastakäiku.

Toimetus püüab uuel tegevusaastal, arvesse võttes läinud aastal selgunud vajadusi, Eesti muusikaelu kõigekülgselt valgustada ja selle edukale arenemisele hoogu anda. Eriti suurt tähelepanu tahab toimetus pöörda koorilaulu käsitavate küsimuste valgustamisele.

1925. aastal ilmub MUUSIKALEHT endiselt **kord kuus**, iga kuu 20. päeval, kus juures **igal numbril vähemalt 16-leheküljeline noodilisa kaasas on**. Seega saavad tellijad 1925 a. endise 6 vihu asemel **12 vihku**, kokku vähemalt **192 lhk. segakoori laule** lisana kaasas.

Et laulukooridele kättesaadavaks teha meie heliloojate paremaid laule ja seega **kergendada kontsertide** kui ka kohalike **laulupäevade eeskavade kokkusaadmist**, otsustas Eesti Lauljate Liidu juhatus MUUSIKALEHE noodilisana annete viisi välja anda „Eesti koorilaulu antoloogiat“ nime all

„Eesti Lauluvara“

mis sisaldab kõigi Eesti heliloojate paremaid ja lauletavamaid laule kronoloogilises järjekorras. Koguteos on kaunistatud heliloojate piltidega ja varustatud nende elulookirjeldustega ning ilmub meie parimate muusikameeste ja Eesti laulu tundjate — M. Saare C. Kreeki ja A. Kasemetsa, valikul ja toimetusel. Need nined on paremaks tagatiseks, et MUUSIKALEHE tellijad tõesti suurevärtulise lauluvara lehega kaasas saavad, mis aasta lõpuks ilusa koguteose moodustab.

Paralleelselt lauludele noodilisades ilmub MUUSIKALEHE teksti osas **Eesti muusika ajalugu**, mis „Antoloogia“ ülevaatlikkust märksa selgitada aitab.

MUUSIKALEHELE on kaastööd lubanud järgmised heliloojad, muusikategelased ja kunstnikud: Juhan Aavik, mag. Joh. Aavik, Miina Hermann, A. Kalnin (Läti), A. Kapp, A. Kasemets, prof. Heikki Klemetti (Soome), C. Kreek, prof. Ilmari Krohn (Soome), A. Krull, R. Kull, P. Laja, H. Laksberg, A. Läte, prof. A. Lemba, Armas Maasalo (Soome), Leevi Madetoja (Soome), E. Mesiäinen, H. Meri, L. Neumann, M. Pukits, J. Paulsen, V. Peerna, P. Ramul, G. Reeder, M. Saar, J. Saar, J. Sahlit (Läti), J. Simm, A. Schmidt, Aino Tamm, prof. J. Tamm, V. Tamman, Tenno-Vironi, A. Topman, K. Tuvike, K. Tärnu, A. Vedro, mag. O. Väisanen (Soome) ja teised.

MUUSIKALEHE väljaandjaks on EESTI LAULJATE LIIT.

Vastutav toimetaja ANTON KASEMETS.

Noodilisa suurenemise tõttu poole võrra, on Lauljate Liit sunnitud ka ajakirja hinda tõstma. Seega maksab MUUSIKALEHT 1925. a. ühes noodilisaga aast. 500 mk., poolaastas — 250 mk.

NOODILISA hind eraldi tellides — 250 marka aastas, 125 mk. poolaastas.

Aasta tellimisi võetakse vastu ainult alates jaanuari-numbrist, samuti poolaasta tellimisi ainult kas 1. jaanuarist või 1. juulist.

MUUSIKALEHE üksik number ühes noodilisaga maksab 50 marka.

Toimetuse ja talituse adress: TALLINN, Müürivahe uulits nr. 16.

Lauluseltsid, koorijuhid, lauljad, koolid, õpetajad ja kõik laulusõbrad — tellige „MUUSIKALEHTE“ ja soovitage seda ka teistele! Sellega toetate Teie Eesti laulu.

Muusikalehe toimetus.